

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ СОЦІОЛОГІЇ**

**УКРАЇНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО 1992–2012
СТАН ТА ДИНАМІКА ЗМІН
СОЦІОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ**

Київ 2012

Н.Бойко,
кандидат соціологічних наук

СТРУКТУРАЦІЙНІ ОЗНАКИ ПЕРЕБУВАННЯ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Результати моніторингового дослідження фіксують тенденції постійного зростання використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій пересічними українцями. Безсумнівно, входження Інтернету в пересічне життя українців впливає і на видові зміни, й на якість їх соціальної діяльності. Використання Інтернету певним чином зумовлює структурні та функціональні зміни, що стосуються і дієвої, і пізнавальної, і комунікаційної, і особистісної сфер буття, трансформують механізми та інструментарій реалізації і регуляції поведінки сучасної людини, її взаємовідносини в суспільстві.

Дослідження засвідчує, що динамічно зростає як загальна кількість користувачів Інтернету в Україні, так і інтенсивність використання мережі українськими Інтернет-користувачами (*рис.*).

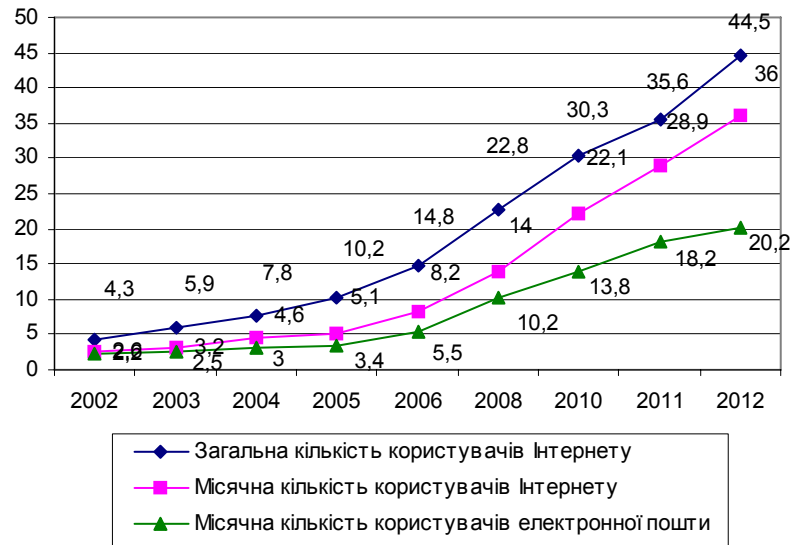
Сьогодні користувачами Інтернету визнають себе 45% мешканців України, при цьому постійними користувачами (користування Інтернетом впродовж останнього місяця) вважають себе 36% населення. Слід зазначити, що група постійних користувачів Інтернету в Україні сьогодні становить близько 75,7% від загальної кількості користувачів серед дорослого населення України.

Аналіз результатів нашого дослідження щодо цілей використання мережі Інтернет засвідчує, що з кожним роком користувачі дедалі частіше використовують Інтернет-мережу для реалізації своїх планів та інтересів. Відбуваються значні якісні зміни у використанні Інтернет-мережі. Підвищується загальна активність перебування в мережі, урізноманітнюються інтереси користувачів, а також форми та цілі використання Інтернету (*табл. 1*).

Сьогодні українці в Інтернеті спілкуються; отримують інформацію, потрібну для навчання/підвищення кваліфі-

Рисунок

Динаміка інтенсивності користування Інтернетом в Україні (%)

Таблиця 1

Динаміка розподілу відповідей на запитання
“З якою метою Ви використовуєте Інтернет?”
[серед користувачів Інтернет-мережі (%)

Варіанти відповідей:	2006 N=293	2007 N=340	2009 N=452	2010 N=544	2011 N=690	2012 N=799
Знайомлюся з останніми новинами, поточною інформацією	38,8	39,4	47,8	49,1	59,4	52,5
Шукаю інформацію для навчання/підвищення кваліфікації	36,5	38,5	42,7	39,3	36,1	32,8
Знаходжу нові комп'ютерні ігри	*	11,2	10,4	*	*	*
Просто блукаю по мережі	20,5	15,3	21,2	28,3	32,5	28,5
Спілкуюся в чатах, iSQ, соціальних мережах (“Однокласники”, “В контакт” тощо)	16,4	17,9	36,7	37,1	57,3	44,5
Беру участь у форумах, конференціях	7,8	4,4	6,2	8,3	10,4	8,0
Користуюся електронною поштою	28,3	35,6	47,8	48,2	48,4	45,2

Розділ четвертий

Продовження таблиці 1

Варіанти відповідей:	2006 N=293	2007 N=340	2009 N=452	2010 N=544	2011 N=690	2012 N=799
Шукаю інформацію, потрібну для виконання професійних обов'язків	35,6	40,0	40,0	35,1	34,1	30,5
Знаходжу й читаю/перепишу у свою електронну бібліотеку художні книги	6,4	7,4	9,1	11,4	12,2	10,6
Читаю анекдоти, гумор	*	12,6	14,2	*	*	*
Шукаю інформацію на теми, які мене цікавлять (кулінарія, автомобілі, садівництво, спорт, живопис тощо)	33,8	30,9	48,7	43,6	45,3	45,2
Шукаю інформацію про вакансії, можливості працевлаштування	*	*	18,8	25,0	18,7	21,7
Знаходжу й слухаю/перепишу музику, фільми	22,4	24,7	33,4	39,5	43,2	42,1
Граю в комп'ютерні ігри он-лайн	*	*	14,4	20,4	18,4	26,3
Слухаю передачі радіостанцій через Інтернет	*	3,8	6,4	*	*	*
Шукаю однодумців, партнерів для реалізації нових ідей, проєктів, ініціатив	*	*	5,1	6,8	6,3	5,4
Спілкуюсь за допомогою спеціальних програм (Скайп, Сіпнет тощо)	*	*	11,5	17,3	20,5	32,2
Шукаю інформацію про товари/послуги	14,2	14,7	19,9	28,5	24,0	31,2
Здійснюю покупки он-лайн	2,7	2,6	5,1	7,0	9,2	16,2
Веду віртуальний щоденник, "Живий Журнал", маю свій сайт	*	1,2	1,8	*	1,3	*
Підробляю (створюю сайти на замовлення, поширюю рекламу тощо)	2,3	1,5	1,5	3,3	2,4	2,3
Відвідую сайти державних, громадських структур тощо	*	*	10,6	12,7	5,8	11,7
інше (напишіть)	2,7	0,9	1,1	0,6	0,9	1,1
Знаходжу інформацію на теми сексу, еротики	*	5,3	*	*	*	*
Звертаюсь до офіційних (владних, громадських, міжнародних) структур	*	*	*	*	1,0	*

* Цей варіант відповіді в запитанні того року не надавався.

кації, для виконання професійних обов'язків; знайомляться з останніми соціально-політичними, економічними, культурними новинами, поточною інформацією з різних напрямів; шукають родичів, друзів та партнерів по споріднених інтересах; консультуються зі спеціалістами в різних сферах; ведуть бізнес; здійснюють банківські розрахунки, подають документи в податкову службу та інші владні, навчальні заклади; контактують з офіційними владними, міжнародними, громадянськими структурами; отримують інформацію про товари та послуги, а також здійснюють покупки; шукають інформацію про вакансії та можливості працевлаштування, а також працюють безпосередньо в мережі. Крім того, в Інтернеті українці відпочивають та розважаються – слухають музику, шукають та дивляться фільми, читають книжки, слухають радіо, грають у комп'ютерні ігри тощо.

Враховуючи зазначені зміни збільшення кількості постійних користувачів мережі Інтернет в Україні, підвищення різновекторної активності її використання було визнано доцільним дослідження наявності або відсутності певних факторів цільової активності користувачів Інтернету та проведення факторного аналізу за результатами дослідження.

Факторний аналіз відповідей щодо запропонованого в обстеженні 2011 р. переліку цілей використання мережі Інтернет дав змогу об'єднати певні вияви поведінкової активності в мережі Інтернет (*табл. 2*).

Критерій адекватності вибірки Кайзера–Мейєра–Олкіна, який характеризує можливість використання факторного аналізу для даної вибірки, дорівнює 0,917, що свідчить про безсумнівну адекватність. Значення *p*-рівня менше 0,05 (в даному випадку 0,001). Це також вказує на те, що дані прийнятні для проведення факторного аналізу. Завдяки трифакторній моделі комплекси (фактори) уможливили опис 43,2% дисперсії результуючої ознаки.

Перший фактор, який пояснює 17,222% сумарної дисперсії, об'єднав ознаки, які ми умовно можемо окреслити, як *когнітивні* ознаки використання мережі Інтернет –

Розділ четвертий

Таблиця 2

Факторний аналіз* цільової активності користувачів
у мережі Інтернет 2011 р.**

Мета використання мережі Інтернет	F1	F2	F3
Знайомлюся з останніми новинами, поточною інформацією	0,678	0,368	
Шукаю інформацію, потрібну для виконання професійних обов'язків	0,664		
Користуюся електронною поштою	0,638	0,397	
Шукаю інформацію для навчання/підвищення кваліфікації	0,618		
Шукаю інформацію на теми, які мене цікавлять (кулінарія, автомобілі, садівництво, спорт, живопис тощо)	0,600	0,394	
Відвідую сайти державних, громадських структур тощо	0,594		
Шукаю інформацію про товари/ послуги	0,427	0,338	
Знаходжу й читаю/ переписую у свою електронну бібліотеку художні книги	0,326		
Граю в комп'ютерні ігри он-лайн		0,683	
Спілкуюсь в чатах, ICQ, соціальних мережах ("Однокласники", "В контакті" тощо)	0,313	0,680	
Знаходжу й слухаю/ переписую музику, фільми	0,387	0,641	
Просто блукаю по мережі		0,615	
Шукаю інформацію про вакансії, можливості працевлаштування		0,421	
Спілкуюсь за допомогою спеціальних програм (Скайп, Сінпнет тощо)	0,367	0,414	
Підробляю (створюю сайти на замовлення, поширюю рекламу тощо)			0,657
Здійснюю покупки он-лайн			0,590
Звертаюсь до офіційних (владних, громадських, міжнародних) структур			0,536
Шукаю однодумців, партнерів для реалізації нових ідей, проектів, ініціатив			0,524
Беру участь у форумах, конференціях			0,413

*Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

a Rotation converged in 7 iterations.

**У таблиці наводяться коефіцієнти, значення яких перевищує 0,3.

ознаки інформаційного запиту. Другий фактор, інформативність якого становить 16,004% сумарної дисперсії, об'єднав, так би мовити, *емоційні* компоненти, увібравши насамперед розважальні та комунікаційні форми використання мережі. І нарешті третій виділений фактор, з інформативністю сумарної дисперсії – 9,956% , містив ознаки, які можна окреслити як *дієвої поведінкової соціальної активності* в мережі.

Факторний аналіз відповідей щодо запропонованого в обстеженні 2012 р. переліку цілей використання мережі Інтернет також виокремив трифакторну модель та дав змогу об'єднати певні стратегічні вияви поведінкової активності в мережі Інтернет, завдяки якій комплекси (фактори) уможливили опис 45,4% дисперсії результуючої ознаки (*табл. 3*).

Критерій адекватності вибірки Кайзера–Мейєра–Олкіна дорівнює 0,926, що засвідчило безсумнівну адекватність цієї величини в контексті застосування факторного аналізу для вибірки. Значення *p*-рівня менше 0,05 (в даному випадку 0,000). Це також вказує на те, що дані прийнятні для проведення факторного аналізу.

Перший фактор (1 фактор), який пояснює 17,806% сумарної дисперсії, як і у попередньому році, об'єднав *когнітивні* ознаки використання мережі Інтернет, включивши такі позиції цільового використання мережі Інтернет – шукаю інформацію, потрібну для виконання професійних обов'язків; відвідую сайти державних, громадських структур тощо; шукаю інформацію для навчання/підвищення кваліфікації; користуюся електронною поштою; шукаю інформацію на теми, які мене цікавлять (кулінарія, автомобілі, садівництво, спорт, живопис тощо); знайомлюся з останніми новинами, поточною інформацією; шукаю інформацію про товари/послуги; знаходжу й читаю/переписую у свою електронну бібліотеку художні книги.

Другий фактор (2 фактор), інформативність якого становила 17,618% сумарної дисперсії, об'єднав передусім *емоційно-розважальні* компоненти, включаючи насамперед розважальні та комунікаційні форми використання мережі, а саме – граю в комп'ютерні ігри он-лайн; знаходжу

Розділ четвертий

Таблиця 3

Факторний аналіз* цільової активності користувачів
у мережі Інтернет 2012 р.**

Форми цільової активності в мережі Інтернет	F1	F2	F3
Шукаю інформацію, потрібну для виконання професійних обов'язків	0,727		
Відвідаю сайти державних, громадських структур тощо	0,668		
Шукаю інформацію для навчання/підвищення кваліфікації	0,654		
Користуюся електронною поштою	0,609	0,399	
Шукаю інформацію на теми, які мене цікавлять (кулінарія, автомобілі, садівництво, спорт, живопис тощо)	0,532	0,463	
Знайомлюся з останніми новинами, поточною інформацією	0,515	0,485	
Шукаю інформацію про товари/послуги	0,487	0,374	0,304
Знаходжу й читаю/переписую у свою електронну бібліотеку художні книги	0,350		
Граю в комп'ютерні ігри он-лайн		0,680	
Знаходжу й слухаю/переписую музику, фільми	0,349	0,670	
Спілкуюсь в чатах, iCQ, соціальних мережах ("Однокласники", "Вконтакті" тощо)		0,614	
Просто блукаю по мережі		0,601	
Спілкуюсь за допомогою спеціальних програм (Скайп, Сінет тощо)	0,351	0,511	
Шукаю інформацію про вакансії, можливості працевлаштування		0,349	
Підробляю (створюю сайти на замовлення, поширюю рекламу тощо)			0,779
Шукаю однодумців, партнерів для реалізації нових ідей, проектів, ініціатив			0,664
Здійснюю покупки он-лайн		0,309	0,517
Беру участь у форумах, конференціях			0,431

*Rotated Component Matrix (3 components extracted). Extraction Method: Principal Component Analysis. Rotation Method: Varimax with Kaiser Normalization.

**У таблиці наводяться коефіцієнти, значення яких перевищує 0,3.

й слухаю/переписую музику, фільми; спілкуюсь у чатах, iSQ, соціальних мережах (“Однокласники”, “Вконтакті” тощо); просто блукаю по мережі; спілкуюсь за допомогою спеціальних програм (Скайп, Сіпнет тощо); шукаю інформацію про вакансії, можливості працевлаштування.

І нарешті *третій виділений фактор (3 фактор)*, з інформативністю сумарної дисперсії – 9,939%, містив ознаки *поведінкової (дієвої) соціальної активності*, включивши такі позиції цільового використання мережі Інтернет – підробляю (створюю сайти на замовлення, поширюю рекламу тощо); шукаю однодумців, партнерів для реалізації нових ідей, проєктів, ініціатив; здійснюю покупки он-лайн; беру участь у форумах, конференціях. А 2011 р. ще й позицію звертаюсь до офіційних (владних, громадських, міжнародних) структур, яка 2012 р. не включалась до переліку позицій запитання моніторингу через об’єктивні обставини.

Підсумовуючи результати дослідження, слід зазначити, що за допомогою факторного аналізу було виділено три фактори, які окреслюють структурно-функціональне перебування в мережі Інтернет: перший – інформаційний (когнітивний), другий – розважальний (емоційний), третій – дієвий (поведінковий). Ці фактори, певним чином, відтворюють і трикомпонентну структурну модель регуляції соціальної поведінки особистості в соціальному середовищі і включає когнітивну, емоційну та поведінкову складові, що віддзеркалюють основні властивості диспозиційної структури, утворюючи самостійні підсистеми в межах загальної диспозиційної ієрархії. Таким чином, виокремлені за допомогою факторного аналізу структурно-функціональні ознаки поведінки в мережі Інтернет певною мірою відтворюють трикомпонентну структуру соціально-психологічних чинників регуляції соціальної поведінки в суспільстві.

Отже, аналіз означених соціологічних досліджень дає підстави констатувати поступову структурацію цільових особливостей використання мережі Інтернет. Зокрема, засвідчує, що намічається певна кристалізація форм цільової активності в мережі, а саме – когнітивна, емоційна та дієва структурні ознаки перебування в мережі.

У45 *Українське суспільство 1992–2012. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг* / За ред. д.ек.н. В.Ворони, д.соц.н. М.Шульги. – К.: Інститут соціології НАН України, 2012. – 660 с.

Ukrainian society 1992-2012. Current state and dynamics of changes. Sociological monitoring / Edit. by V.Vorona, M.Shulga. – K.: Institute of Sociology of the NAS of Ukraine, 2012. – 660 p.

ISBN 979-966-02-6533-2

Дослідження виконано Інститутом соціології НАН України в рамках бюджетної програми “Фундаментальні дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та наукових об’єктів, що становлять національне надбання”.

У збірнику розглядаються проблеми розвитку особистості і суспільства, демографії та соціально-економічної політики. Ґрунтуючись на даних багаторічних репрезентативних опитувань населення України (1992–2012 рр.), автори статей аналізують стан та динаміку змін у соціоструктурній, економічній, політичній, культурній та інших сферах життя сучасного українського суспільства, перетворення в місті й на селі, соціальне самопочуття, особливості відображення і оцінки соціальних реалій та перебігу суспільних трансформацій у свідомості українців.

У додатку наведено статистичний розподіл емпіричної інформації за 1992–2012 роками опитувань. Останнє опитування проведено у квітні 2012 року.

Для професійних соціологів, політиків, політологів, публіцистів, наукових працівників, аспірантів, викладачів та студентів соціогуманітарних вузів.

The research has been held by the Institute of Sociology of the NAS of Ukraine within the frames of the fiscal program “Fundamental researches, applied scientific and technical developments, carrying out works on state special-purpose programs and government orders, training of scientists, financial support of the development of scientific infrastructure and scientific objects of national heritage”.

The collection of papers contains a consideration of problems concerning development of personality and society, demography and socioeconomic policy. Referring to the data obtained as a result of the long-term representative surveys of Ukrainian population (1992–2012), the authors analyze current state and dynamics of changes in socio-structural, economic, political, cultural and other spheres of life in present-day Ukrainian society, as well as changes in cities and villages, social well-being, peculiarities of reflection and estimation of social realities and course of social transformations in mass consciousness of Ukrainians.

The Appendix contains statistical distributions of empirical data for the period from 1992 to 2012. The last survey was conducted in April 2012.

This collection of articles is intended for professional sociologists, politicians, political scientists, publicists, scientific researchers, postgraduates, lecturers and students of socio-humanistic departments.

Рецензенти:

д.соц.н. **Афонін Е.А.**

д.соц.н. **Куценко О.Д.**

д.соц.н. **Судакова В.М.**

ББК 60.5

Рекомендовано до друку Вченою радою Інституту соціології НАН України. Протокол №7 від 25 вересня 2012 р.

ISBN 979-966-02-6533-2

© Інститут соціології НАНУ, 2012